

«دفترچه‌های کتابفروش» اثر جلال برجس، نویسنده اردنی با ترجمه کریم اسدی اصل، از سوی نشر مورارید منتشر شده است. این رمان موفق شد جایزه ادبی مشهور «بوکر عربی» را در سال ۲۰۲۱ از آن خود کند و بلافاصله چند ماه بعد یکی از کتاب‌های پرفروش در جهان عرب در سال ۲۰۲۱ شد. دفترچه‌های کتابفروش داستان کتابفروش «فرهیخته منزوی و عاشق مطالعه رمان» را روایت می‌کند که خواننده و عاشق راز دست می‌دهد و مانند «پوپز» فیلسوف یونانی آواره می‌شود. بعد از آن، حوادثی برایش رخ می‌دهد که باعث می‌شود در زمانه‌ای که شبکه‌های اجتماعی جدید یکی از مهم‌ترین عناصرش شده است، در جامعه اردن سر زبان‌ها بیفتد. کتابفروش در جد شخصیت‌های می‌رود که درباره آن‌ها در رمان خوانده بود، بنابراین مانند آن‌ها رفتار می‌کند و کارهایی از او سر می‌زند که آن شخصیت‌ها انجام داده‌اند. اما به خاطر گوشه‌گیری، تنهایی، آوارگی و خستگی که در دنیای پر آشوبی آن دوره می‌شود، بیماری اسکیزوفرنی‌اش تشدید می‌شود و آن وقت با دو صدار درونش زندگی می‌کند: یکی او را به کتاب جرم در برابر واقعیتی تحریک می‌کند که حشش در زندگی را به او نداده است و دومی او را در روی صدار ای می‌بستد. رمان «دفترچه‌های کتابفروش» بر داستان شخصیت‌های تکیه دارد که از طریق دفترچه‌ها روایت می‌شود و وقایع و رویدادهای آن در اردن و مسکو در فاصله سال‌های بین ۱۹۴۷ تا ۲۰۱۹ می‌گذرد؛ شخصیت‌ها که برخی از آن‌ها خانه خود را از دست داده‌اند، برخی از این‌ها زن و نسب خود را نمی‌دانند در رنج و عذابند و برخی دیگر از ماجرای به خانواده‌های بزرگ وابسته نیستند، رنج می‌برند. رمان، ۷۰۰ سال را در دنیای غرب و با مهندسی داستانی هوشمندانه و دقیق به ۷ فصل تقسیم شده است. این هفت فصل داستان، نسل‌ها را روایت می‌کند که به حاشیه رانده شدن، طغیان فساد در تمام اشکال آن بر فضای زندگی‌شان و محدود شدن فضای عقلانی را به ارث می‌برند. روای‌های دفترچه‌های کتاب هم خود ابراهیم و هم شخصیت‌های دیگری هستند که هر کدام در ماجرای از قفسه‌ها ابراهیم رویه‌رو می‌شوند و تکه‌هایی از ماجرای سراسر رنج او را بازگو می‌کنند. سرنوشته این شخصیت‌ها اما به هم گره خورده است. داستان این کتاب نیز مثل بسیاری از آثار داستانی امروز ادبیات عرب درباره شایسته و به‌حاشیاء شده‌هاست. کسانی که از شهر طرد شده‌اند، غریبه‌های سرگردان که از خانه‌های خود رانده شده و درست در کنار ساخت‌وسازهای پیشرفته شهر زندگی می‌کنند. وضعیتی که در آن طبقه فاسد و نوکیسه شهر هر روز قدرت‌مندتر و بر تعداد بی‌خانمان‌ها افزوده می‌شود و این نیز آزاری که به‌رغم حضور پررنگ خانواده و قبیله در مقابل دربار به‌اصطلاح فرهنگ پست‌مدرن قرار می‌گیرد و حاصلش چیزی جز از بین رفتن اجتماع و مرکزیت آن نیست. این کتاب‌های جامعه عرب را برادرشته فقر و فساد، بیکاری، در دنیای عرب افزایش کرده است. همچنین، موقعیاتی را نشان داده که عدم پیشرفت و به فقر رفتن را به نمایش گذاشته است. دفترچه‌های کتابفروش از تکنیک رمان‌های پلیسی بهره گرفته و با آگاهی روان‌شناختی وقایع را روایت می‌کند. همچنین، نویسنده در نوشتن رمان تکنیک چندصدایی را به کار گرفته است. در مراسم اهدای جایزه بوکر عربی ۲۰۲۱ جلال برجس که دلیل شیوع کرونا در جهان به شکل آن‌لین صورت گرفت، «شوقی بزيع» رئیس هیات داوران کتاب دفترچه‌های کتابفروش را چنین معرفی کرد: «مهم‌ترین ویژگی اثر برنده، جداز زبان فاخر و درونمایه استوار و جذاب، مهارت بی‌نظیر کتاب در عریان کردن چهره و اقلیت تراژیک از پس نقاب‌های فراوان است، چراکه نویسنده سیاترین پرتره‌های جهان بی‌خانمانی، فقر، فقدان معنا و ریشه‌کنی امید را نشان می‌دهد، چگونگی زندگی قدام‌الجزایری از کانوس‌ها شده باشد... اما رمان منادی یأس نیست، بلکه روش نویسنده است که نشان دهد رفتن به عمق درد و رنج شرط لازم رویاپردازی و بنای حکایت رمان است.» همچنین در بیانیه هیات داوران کتاب دفترچه‌های کتابفروش آمده است: «جلال برجس نویسنده اردنی، به زبانی کاملاً شاعرانه واقعیت اسکیزوفرنیک کشورش را نشان می‌دهد، کشوری شکننده که در معرض لرزش‌های ویرانگری است. قهرمان او، ابراهیم کتابفروش، روزنامه‌فروشی است که از مرکز شهر بیرون رانده شد، در آستانه خودکشی دست از این تصمیم می‌کشد، چراکه زنی را ملاقات می‌کند که او هم دچار یأس است. ابراهیم کار و سرپناش را از آن دست می‌دهد، تصمیم می‌گیرد که در کنار بی‌خانمانان شهر زندگی کند. قهرمانان رمان‌های که خواننده را بر می‌گزیند، مثلاً به دزدی حرفاوی و سرقت از بانک روی می‌آورد و ثروتمند می‌شود، تا درست مثل رابین‌هود به فقرای مغفوق کمک کند و عدالتی شمع را بانهند. در طول داستان، برجس و خواننده را در موقعیت‌های فراوان با هم‌گویی می‌شنود که شخصیت‌های معيوب قصه‌اش ویرانی و پوچی مطلق جهان را نشان می‌دهند. برجس تمامی ابزارهای ضروری روایتگری را به کار می‌گیرد: از ابزارهای تنش‌هیجانی گرفته تا کاوش‌های روان‌شناختی رفتار انسان.» از رمان دفترچه‌های کتابفروش یک سریال تلویزیونی هم اقتباس شده است. ابراهیم کتابفروش، شخصیت اصلی کتاب، که بی‌خانمان شده به فکر خودکشی در دریا می‌افتد، اما ملاقات با زنی اسرارآمیز در ساحل دریا که درست مثل او به یأس و پوچی رسیده او را از این تصمیم منصرف می‌کند. پس از این دیدار او عاشق این زن می‌شود و به زندگی برمی‌گردد و عشق، عین زندگی می‌شود.

هابه جهت مشكلات تحريم..

بخش قابل توجهی از فعالیتهای اژانس پل، به حضور در بازارهای جهانی و نمایشگاه‌های بین‌المللی وابسته است. در این زمینه، نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران را چطور ارزیابی می‌کنید؟

واقعیت این است که بیشتر نمایشگاه‌های کتاب در کشورهای مختلف برگزار می‌شوند. با اینکه عنوان بین‌المللی را یک می‌کشند بین‌المللی نیستند و نمایشگاه کتاب تهران از جمله آن‌هاست. این نمایشگاه‌ها، فروشگاه‌های بزرگ کتاب ایرانی و خارجی هستند که به نوبه خود نقش مهمی در رونق اقتصاد نشر در داخل دارند. فروش کتاب خارجی و حضور نمایندگان فروش برخی ناشران خارجی، به‌ویژه عربی، دلیلی برای این مسئله بودن نمایشگاه‌های بین‌المللی است. برخی برای ارائه گزارش‌های بین‌المللی خاصاتی موسسات داخلی و خارجی و فرهنگی و دادن غرفه‌های مجانی به بخش فرهنگی سفارتخانه‌های خارجی در ایران و اجنم‌های دوستی شاخه‌های برای این نمایشگاه بودن نمایشگاه کتاب تهران نیست. هر نمایشگاه بین‌المللی کتاب باید بستری فراهم آورد برای عرضه و معرفی داشته‌های نشر داخلی، به‌ویژه تازه‌های نشر در سال گذشته و کف جاری تا عوامل نشر از سراسر جهان برای کشف تازه‌های نشر و خرید آن‌ها برای زبان‌های مختلف و همچنین دیدار و مذاکره با عوامل نشر جهت مبادلات رایج و دیگر همکاری‌های مشترک در آن حضور به‌هم‌رسند. کتاب گوییم نمایشگاه کتاب تهران مثل نمایشگاه‌های نشر فرانکفورت و لندن و ... برگزار شود، بلکه

معتقدیم می تواند قبل از نمایشگاه کتاب تهران در قالب برنامه فرشپیک، مهمان را معرفی کند. ما همچون یک تریب، شارجه را می بینیم، مصر، مکزیک، روسیه و... انجام می دهند. ساز و کار انجام آن نیز وجود دارد و آژانس ادبی پل سالها پیش مطرح آن را در قالب فرشپیک ادبی تهران تسلیم معاونت امور فرهنگی ارشاد کرده اند. می گویم: دوستان منتری در ارشاد به جای اینکه هزینه های اختصاص یافته برای توسعه نشر کشور در بین الملل را در سفرهای توریستی برخی مدیران و ناشران دولتی به بیرون ناشران و امثالی در هندوستان به نمایشگاه های بین المللی هدایت دهند و یا در اجرا با کمک به جرای برخی برنامه های تکراری بدون نتیجه در نمایشگاه کتاب تهران بدر دهند یا بخش مسایمت درست و انتقامجزور از پدرش خصوصی حساب کنند تا اتفاق های خوبی در توسعه نشر کشور در جهان روی دهد.

◀ جدیدترین اخبار از فعالیت‌های آژانس
کدامند؟ آیا در حال واگذاری اثر خاصی به
ناشران خارجی هستید؟

فعالیت‌های آژانس ادبی و ترجمه پل در
محورهای زیر انجام می‌گیرد: ۱- معرفی آثار
ایرانی در بازارهای بین‌المللی نشر از طریق تهیه
پروشورها و کاتالوگ‌های ویژه معرفی آثار
زبان انگلیسی: تاکنون موفق شده‌ایم بیش از
هزار عنوان کتاب ایرانی در موضوعات ادبیات
کودک و نوجوان، ادبیات معاصر، ادبیات انقلاب
اسلامی، دفاع مقدس، مقاومت، معارف اسلامی
و علوم انسانی را معرفی کنیم. ۲- شرکت در
نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب و دیگر رویدادهای
مشابه مثل فلوشیپ‌ها؛ به‌طور میانگین هر سال
در حداقل ۱۰ نمایشگاه بین‌المللی شرکت
می‌کنیم. ۳- عقد قراردادهای و اجارگی رایزری
آثار ایرانی و یا خرید رایزری زبان فارسی آثار

خارجی بین ناشران ایرانی و ناشران خارجی در سال جاری بیش از ۵۰ هزار داد کیی رایت منعقد شده است. ۴- کمک به ترجمه و نشر آثار ایرانی در کشورهای خارجی به زبان‌های مختلف: در سال جاری بیش از ۲۰ عنوان کتاب ایرانی با پیگیری‌های آژانس ادبی به کشورهای ترکیه، صربستان، آذربایجان، اوکراین، گرواسی، آلمان، گرجستان و مصر ترجمه و انتشار یافته‌اند. ۵- معرفی نزدیک به ۱۵۰ تصویرگر ایرانی در چهارمین تصویرگری آژانس در قالب کاتالوگ ویژه تصویرگری به جهان برای

کمک به گرفتن سفارش‌های تصویرسازی برای متون خارجی. ۶- ترجمه بیش از ۵۰ کتاب از زبان فارسی به زبان‌های دیگر و بالعکس در سال جاری در دیار طمان ترجمه آژانس. ۷- تهیه و انتشار ۱۲ شماره مجله انگلیسی زبان نشر در ایران و ارسال آن به بیش از ۲۰۰۰ ناشر و آژانس ادبی در جهان در دیار طمان نشریات آژانس. ۸- انتشار ۱۲ کتاب در سال جاری در بخش انتشارات آژانس (انتشارات آبل، هم‌کنون عقد قراردادهای کپی رایت ۱۴ کتاب ایرانی به زبان‌های مختلف، ترجمه و انتشار ۸ کتاب به زبان فارسی، ترجمه ۳ کتاب انگلیسی به زبان انگلیسی، ترجمه ۳ کتاب آمازون برای فروش و تهیه و انتشار مجله شماره ۱۳ نشر در ایران در دست انجام و اقدام است. همچنین شرکت در نمایشگاه کتاب استانبول، نمایشگاه کتاب قاهره و فلوشیپ استانبول تا پایان اسفند و برنامه‌های آتی آژانس است.

مجدد جعفری اقدام در گفت و گوبا «آرمان ملی»:

آثار ادبی پیش از جهانی شدن باید ملی شوند

استان‌های ایرانی بیشتر از آثار جهانی الگو برداری شده‌اند

آرمان ملی - هادی حسینی نژاد: جهانی شدن ادبیات داستانی، تنها از طریق ترجمه و بازنشر آثار نویسندگان در اقصی نقاط جهان محقق می‌شود. با این اوصاف، علاوه بر ارزش ادبی و ویژگی‌های فنی، فرآیند معرفی و انتقال حق انتشار آثار از ناشر ایران به ناشر خارجی، اهمیت پدید می‌کند. تحقق این هدف، به عوامل مختلفی بستگی دارد و موانع ریز و درشت بسیاری مانند عدم عضویت ایران در معاهده بین‌المللی پدیدش حقوق کپی‌رایت بر سر راست است. این همه، آژانس‌های رسمی مسئولیت خطیری را بر عهده می‌گذارند. این مسیر بر عهده دارند و در این میان، آژانس ادبی پل یکی از آژانس‌های پرکار و شناخته شده است. مجید جعفری اقدام، مدیر این آژانس معتقد است: «ادبیات ایران بعد از انقلاب به رغم توفیق در خلق آثار ادبی محلی، موفق نشده است چهره شاخصی را در عرصه بین‌المللی معرفی کند و در این نقصان، همه مقصرند؛ از نویسندگان گرفته تا متولیان فرهنگ و ادب در دولت‌ها، ناشران و خوانندگان ادبی». «شعر مملکتی گفت و گو را در آواز می‌خواند».

در مبادلات رایج جهانی، ابتدا باید ملی شود؛ بدین معنی که آثار خلق شده، ریشه در فرهنگ و باورهای مردم ایران داشته باشد. از این طریق رمان نویسی‌های ما هویت و اقبال ملی پیدا می‌کنند. آنگاه آثارشان قابل ارائه در عرصه‌های جهانی نشر می‌شود. چهره‌های ادبی و بین‌المللی در کشورهای همسایه ابتدا ملی شدند و آنگاه در عرصه‌های بین‌المللی ورود پیدا کردند. وقتی وارد عرصه‌های بین‌المللی شدند، قواعد بازی در آن عرصه را یاد گرفتند و به چهره‌های ادبی جهان تبدیل شدند؛ همچون اورهان یاموک از ترکیه، نجیب محفوظ از مصر، خالد حسینی از افغانستان و... البته موفقیات دیگر اجتماعی و سیاسی و فرهنگی هم هر کدام نقش خود را داشتند.

موسسه شامل پنج دپارتمان ترجمه، انتشارات، نشریات، تصویرگری و آژانس ادبی است. از سال ۱۳۹۸ آژانس پل برای توسعه بیشتر فعالیت‌هایش و همچنین تسهیل و برقراری ارتباط جهانی، دفتر استودیو استایل را با افتتاح کرد. رسالت سازمانی این موسسه کمک به توسعه نشر ایران در جهان با استفاده از رسترها و فرصت‌های موجود از جمله شرکت و حضور در نمایشگاه‌های کتاب و رویدادهای ادبی و مرتبط با نشر در جهان است. در سبب فعالیت پیشین او دهه، آژانس ادبی توانسته است صدها کتاب ایرانی را در بازارهای نشر کشورهای مختلف عرضه و معرفی کند و از طریق عقد قرارداد همکاری رایت با ناشران خارجی موجب ترجمه و نشر ده‌ها کتاب ایرانی در کشورهای مختلف را فراهم آورد. در دستاوردهای مهم فعالیت‌های آژانس ادبی پل، آشنا کردن بیش از هزار ناشر و آژانس ادبی در جهان با ظرفیت‌های نشر ایران و معطوف کردن توجه و علاقه آن‌ها به بیشتر بران همکاری‌های مشترک با عوامل نشر در ایران است.

داستان نویس فعالیت کرده اند که عمده آن ها اهمیت محلی دارند؛ یعنی آن ها در اوضاع و احوال و تحولات اجتماعی ایران مؤثر بودند، نه جهان. نویسندگان

برای معرفی موثر و نتیجه‌محور هر اثری در معرض بی‌الملل نشر ابتدا با توجه به نیازسنجی و ذائقه مخاطبان کشور مقصد آثار قابل ارائه و معرفی شناسایی می‌شوند. سپس کاتالوگ‌های موجود در نشر بین‌الملل برای معرفی آثار به زبان انگلیسی تهیه و از طرف مختلف (ارسال یا میل در طول سال - عرضه در نمایشگاه‌ها و فلوشیپ‌های بین‌المللی مرتبط با نشر و کتاب - عرضه در سایت‌های معتبر مبادلات خرید و فروش کتاب - رایت - معرفی در مجلات تخصصی کتاب و...) در اختیار اطلاع‌ناشران و آژانس‌های ادبی قرار می‌گیرد. نهایتاً قراردادهای ترجمه و ناشری آثار می‌توانستند نظر ناشران خارجی را جلب کنند، منتهی می‌شود.

شناساندن آثار و چهره‌های ادبی ایران اقدام کرد. این ایده همیشه مطرح بوده که جهانی شدن آثار، مستلزم جهانی نوشتن است؛ یعنی نویسندگان با بهره‌مندی از ظرفیت‌های بومی، به موضوعات و گفتمان‌های جهانی نیز توجه داشته باشند. چقدر با این ایده موافقت می‌کنید؟

هر نویسنده‌ای برای جهانی شدن همانند هر اثری برای جهانی شدن باید واجد شرایط و شاخصه‌هایی باشد. مثلاً شاخصه‌هایی که می‌تواند ادبیات ما برای یافتن جایگاه خود در آلتی‌تایتل‌های جهانی داشته باشد، خصوصاً آثار داستانی ایران، همیشه به عنوان یک دغدغه مطرح بوده است. به نظر شما تحقق این آرزو، تا چه میزان به مسائل زمینه‌ای و اجرایی و تا چه حد به مباحث ادبی اعم از موضوع آثار و توانمندی نویسندگان ما بستگی دارد؟

آلتی ادبی بعد از آثار در موضوع کودک و نوجوان، در اولویت دوم برای مبادلات کپی‌رایت قرار می‌گیرد. ادبیات ما برای یافتن جایگاه خود

نگاه

درس گفتارهایی از ادبیات فرانسه (۹)

ناقالی ساروت

محمد صابری

نویسنده و منتقد

در نگاه ساروت، آدم‌ها همیشه خاکستری دیدن می‌شدند، رفتارهایشان و در یک کلمه بودنشان. این خاکستری بودنشان گاهی آدم‌ها به تردیدهای جدی می‌انداخت که بالاخره در کدام ترفار می‌تواند گیرند دوست یا دشمن؟ در دوست بودنشان اما به‌شدت تردید داشت. ببینید: «انسان در مورد کسانی که به‌شدت تعلق خاطر دارد، خیلی خیلی اشتباه می‌کند.» این یاس و نوسیدی فرزند در خصوص واکنش حلقه اول نزدیکان نشان از تیزی و وسعت جهان‌بینی او دارد. عموما انسان‌ها در زندگی روزمره در هر تبه و مقامی که باشند از دیدن یک‌دانش‌آموز گم‌گشته‌ای بسیار آه به زبان می‌آورند و این آنکه خود متوجه باشند، چهره‌هایشان را در معرض دید عموم قرار می‌دهند. شاید همین نکته بار یک‌تار بر ساروت را به این عبارت عالمانه رسانده است: «با زبانی دیگر این زخم را خلأی عظیم می‌دانند و به‌دود طخ‌پاشان قرار می‌دهد: «راستی همه این آدم‌ها با آن خلأ عظیم در وجودشان که در هر لحظه و هر چیزی در آن فرو می‌رود و ولو می‌شود و همه آن جا را فرامی‌گیرد، چطور زندگی می‌کنند؟!» کمی بعدتر، وقتی از جامعه به طرز هولناکی فاصله می‌گیرد، در برزگر تیره نقطه ضعف بی‌روشتی می‌گیرد و از زبان او این اعتراف بار بیرون می‌افتد: «من همیشه زیادی حساس هستم، می‌ترسم که آرامش‌اش را بهم ببرند. این اعتماد به منی، این اعتباری که برای مردم قائل است، در واقع نیلنی است. ضعف است، از سوی دیگر در جایگاه آدم‌ها به انسان نگاه می‌کند و یادآور این نکته می‌شود که آدم‌هایی که انسان‌ها را بیرون مشاهده می‌کنند، اگر آنچه را که خود خواهی در درون مشاهده می‌کنند، ببینند به خود می‌افتند: «این همه جوان‌های سرحال و نوجوان‌هایی که در وجودم پیران فروپاشیده، گرد آمده‌اند و آن همه پیرانی که در درون جوانان جمع شده‌اند.» این تعبیر این شاعرانه، تعبیری است گزنده و درآورد و در عین حال حقیقت‌گونه، نه از این دست حقیقت‌های آدم‌ها که در کلاس‌های درس و مدرسه می‌آموزند، و نه حتی از جنس در گفت‌ها و آموزه‌های دینی که به‌شدت انسانیت و زیرپوستی دارند. در جایی دیگر که در ادامه این بحث انسان‌شناسی و برزآلوده و عمیق و دردناک، لغزشی ناخوشودنی در مواجهه با جهان برآمدن سقوی هولناک که آدم‌های آدمی را به تردیدهای جدی وارد می‌کند و عمق و پهنای آن، آدمی را به دیه پرگاه‌های گم‌گشتی سوق می‌دهد. کتاب عصر بدگمانی از شاهکارهای ساروت است که در آن، این سکون و سقوط را از منظرهای روان‌شناختی، فلسفی، جامعه‌شناختی و حتی تاریخی به وضوح نشان‌مان می‌دهد. «ما آدم‌های گاهی اندک چیزی متزلزل‌مان می‌کند، برای همین همیشه مشکوکیم، لرزش‌هایمان، عقبنشینی‌هایمان را باید گم‌گشتی نگاه می‌کنند.» شاید بعد از این جراحی و آنگاه‌انوار متزلزل آدمی است که به این نتیجه می‌رسد: «آدم‌ها روح متزلزل‌ها هستند، قبول آن می‌کنند. اگر همانجا محکم روی دو پایتان، جوشان سنوار و محکم بایستید که یعنی به من نگاه کنید و آن‌ها هم مطیعانه سر خم می‌کنند.» ساروت اما خیلی به نتایج آموزه‌هایش ایمان ندارد، چرا که هرگونه تردید او سرآورد را در رفتار و کردار آدم‌ها محکوم به شکست می‌داند. صادقانه و بی‌پروا این شکست را فریاد می‌زند: «مختصر و مفید: «آدم‌ها تغییر نمی‌کنند، هر تالشی در این راه و بدوخت‌ها و شکست‌خورده است.» در همان گفت‌گو، و روند و به‌رشد و تکامل آدمی را به طرز فجیعانه‌ای کالبد شکافی می‌کند و به نتایج بزرگی می‌رسد: نتایجی که شاید فریاد و تپان یک پزشک پیش از او آن‌ها را به راه‌های دیگری به زبان آورده‌اند اما طرز مواجهه با راه‌حل‌های پیشنهادی، با دیدگاه‌های ساروت واصله داشتند. در این میان نکته اینجاست که گذر زمان و پیشرفت‌های صنعتی و تکنولوژی در بنیای تجارت‌داده اروپا، ایجاد خود آمدن تغییرات گسترده‌ای در روش‌های تفکر و رفتار ایجاد کرده‌اند. اگرچه در فلسفه و روانشناسی آن‌ها کمترین شک و شبهه‌ای نیست. اگر وجدان بشری بتواند همچنان آمده و نشناخته و نادیده گرفته‌هایش ادامه دهد، در این راه استوار و پاینده بگذرد، اما وضوح کلام ساروت و صمیمیت و دغدغه به مفهوم خرد فاصله در مواجهه با خودش و بدوخت‌هایش، خرد می‌گیرد. اینکه در یادداشت‌ها و در یادداشت‌ها به‌درد خود با نگران، با هیچ‌کس نمی‌توان تمام کرد. در هم آمیخت، هر کسی می‌داند در بالاترین حد صمیمیت هر لحظه خرد در زبانه‌های خاموشی از نهنجایی و خدش‌های رخنه می‌کند. کافی است انسان از خودش بدوخت بگیرد و خودش را همان‌طور ببیند که دیگران می‌بینند.

